

Slutrapport för Samordningsprojekt Bredband Gotland

Sockenmodellen

ALLA FÅR VARA MED – ALLA HJÄLPS ÅT – ALLA SKALL HA RÅD

1. Projektnamn

Samordningsprojekt Bredband Gotland
Länsstyrelsens journalnr: 2010-5615
Region Gotlands Dnr: 2010/363-14

2. Projektägare

Hushållningssällskapet på Gotland.

Kontaktpersoner:

Mats Pettersson, projektansvarig
Tel: 0498-20 22 40 & 070-316 04 01
E-post: mats.pettersson@hush.se

Olof Thomsson, projektledare
Tel: 070-665 25 84
E-post: oloft@gotland.com

3. Hur sammanfattar du projektet?

Bakgrund

Region Gotland hade tidigare ett avtal med det lokala energibolaget, GEAB, där man gemensamt fick tillstånd för en 98% bredbandstäckning av ön med hjälp av FWA-radio samt genomförde en DSL-utbyggnad till drygt 75% av befolkningen vilket fick dåvarande Telia att svara med en motsvarande satsning - av konkurrensskäl. Under 2009 avvecklade GEAB större delen av sitt kundinnehav och 2011 stänger man hela sitt nät eftersom affären efter avvecklingen inte går ihop och såväl GEAB som de operatörer de samarbetat anser att den gotländska marknaden är för liten.

1 Bredbandsstrategin

Region Gotland antog våren 2010 en bredbandsstrategi med målet att alla på Gotland, inklusive sommargotlänningarna, skall ha tillgång till fiber hem 2015 (totalt omfattas 23 500 fastigheter, omfattar ej Visby). Satsningen skall ske genom att Regionen genom kompetensinsatser och offentligt stöd skall hjälpa till att bilda och stödja socknarnas fiberföreningars utbyggnadsarbete. En utbyggnad av fiber till alla ses som en central del i förverkligandet av Vision 2025.

2 Avsiktsförklaring

Under Almedalsveckan 2010 undertecknades, i närvaro av kommunikationsministern (Åsa Torstensson), en avsiktsförklaring mellan TeliaSonera (Stefan Trampus) och Region Gotland (Eva Nypelius) där TeliaSonera erbjuder att gå in som kommunikationsoperatör (KO) / nationell KO med socknarnas fiberföreningar.

TeliaSonera erbjuder socknarna att teckna avtal:

Alt 1. Ett öppet nät från dag ett, där TeliaSonera står för aktiv utrustning och socknarna slipper betala anslutningsavgift

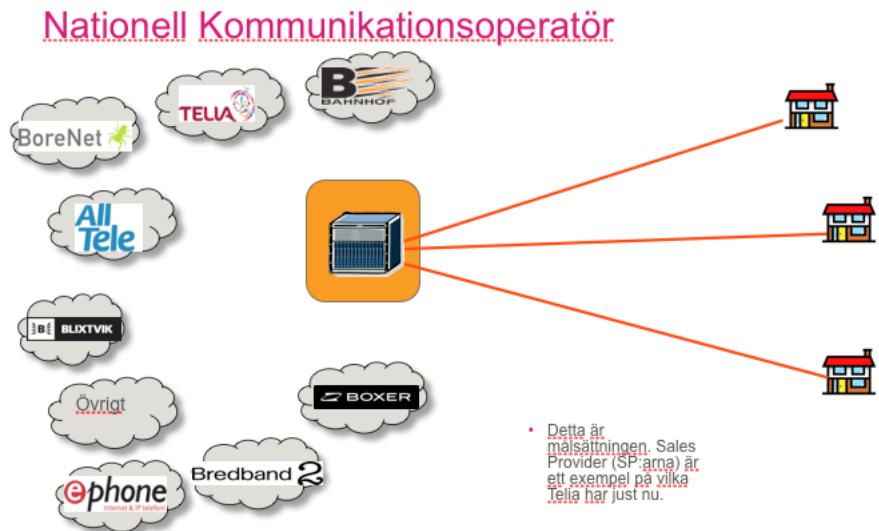
Alt 2. Ett paket med 100 Mbit surf, IP telefoni och TV paket Lagom (18 kanaler) till ett fast pris om 299:-/mån i fem år

Alt 3. Samma som Alt 2. men med en bindningstid på 10 år där Telia ger en kontant startarbatt på 6000 kr per aktivt abonnemang

I samtliga alternativ ingår all aktiv utrustning i station eller nod samt en mediakonverter i hemmet. Utrustningen i noderna är från start anpassad till 1 Gbps/kund.

Eftersom Gotland har begränsade möjligheter att attrahera marknadens operatörer inkluderar avsiktsförklaringen att TeliaSonera går in som nationell KO när avtalet löper ut (från start i Alt 1), vilket innebär att man förbinder sig att ta med samtliga de operatörer man har i sitt nationella KO-nät till Gotland.

3 Det offentliga Gotland satsar I och med avsiktsförklaringens undertecknande drogs omedelbart en satsning i gång där tre pilotprojekt skulle få visa övriga vägen. För att stödja pilotprojekten startade Region Gotland och Länsstyrelsen i samverkan med Hushållningssällskapet det här rapporterade projektet.

Vad vi planerade att genomföra

Huvudsyftet med projektet var att hjälpa till att genomföra pilotprojekten under 1-1,5 år (beroende på vintern som begränsar möjligheterna till grävning) samt att aktivera ytterligare 5-10 sockenprojekt som skulle kunna starta upp under 2012. Ett viktigt syfte var också att dokumentera skeendet och bygga upp kompetens och mallar för efterkommande projekt.

Pilotprojekt var Vall-Hogrän-Mästerby (ett stort projekt med flera socknar), Hejnum-Bäl (ett mindre projekt men med mycket berggrund) och Gnisvärd (en satsning i där samverkan mellan sockenfiber och kommunal VA satsning studeras). Ytterligare ett pilotprojekt (Fardhem-Linde-Lojsta-Gerum) tillkom under projektets gång dels eftersom de låg i samma fas som de övriga projekten, men framförallt för att de visade prov på gott ekonomiskt tänkande, bra planering, juridiskt stöd vid avtalsskrivning och hög teknisk kompetens.

Vad vi genomförde

Pilotprojekten engagerades från start i projektet och var ständigt adjungerade på styrgruppsmöten etc. Projektledningen deltog löpande i ett antal möten med både styrelse och befolkning i de olika projekten. Projektet medverkade också till att förhandlingar med TeliaSonera, Skanova och företag som bygger nät och säljer material kom igång. Projektet hjälpte även till att få fram underlag för avtal och upphandlingsunderlag till pilotprojekten. Handlingarna har sedan med hjälp av pilotprojektens erfarenheter bearbetats till mallar som andra föreningar kan använda. Alla mallar och annan information om vad fibernät är, vad det skall vara bra för och hur det går till att skaffa sig det ute i socknarna har lagts upp på en öppen hemsida www.bredbandgotland.se.

Projektet har också bidragit med att andra olika viktiga aktörer, som fiberprojekten måste ha kontakt med, har rustat sina organisationer för att ta bra hand om alla de fiberföreningar som kommer att kontakta dem framöver.

Projektet lade även stor kraft på att informera om fibernät och sockenmodellen runt om på Gotland som har hjälpt till att engagera stora delar av Gotlands befolkning i utbyggnaden av fiberbredband.

Resultat

Projektet har genom att samla och sprida kunskap om hur fiberbredband skall byggas och hur man går till väga kraftigt bidragit till att Region Gotlands bredbandsstrategi kan komma att nås. Genom informationsspridning är stora delar av Gotland nu på gång att bilda fiberföreningar. Vid projektets slut (31 augusti 2011) var det endast ca 15 (av totalt 92) socknar som inte kommit igång på något sätt. Projektet har underlättat för de tre pilotområdena att genomföra sina projekt. Genom diskussioner och förhandlingar har projektet gjort det mycket tydligare hur Gotlandsmodellen för fiberbredbandsutbyggnad skall se ut.

4. Vilka genomförde projektet?

Hushållningssällskapet Gotland var projektägare och genomförde projektet i samarbete med LRF Gotland, Region Gotland (initiativtagare), Länsstyrelsen Gotland, representanter för de två sockenfiberföreningar som tidigare byggt nät och representanter för pilotprojekten. En styrgrupp styrde arbetet. En arbetsgrupp planerade och genomförde det löpande arbetet.

Styrgruppen bestod av:

Mats Pettersson, Hushållningssällskapet Gotland, ordförande & ekonomiansvarig
Olof Thomsson, Hushållningssällskapet Gotland, projektledare & informationsansvarig
Kenneth Eckard, Hushållningssällskapet Gotland, administration
Eva Pettersson, LRF Gotland, resursperson sockenprojekt
Anne Ståhl Mousa, Region Gotland, bredbandsansvarig
Per Lindskog, Region Gotland

Stefan Johansson, Grötlingbo Fiber

Adjungerade vid olika tillfällen var:

Gunilla Lexell, Thomas Persson och Ylva Engström, Länsstyrelsen
Tage Appelqvist och Sören Åkerblom, Vall-Hogrän-Mästerby Fiber
Kaj Liljegren och Lennart Persson, Hejnum-Bäl Fiber
Tommy Andersson, Tommy Gardarfve och Robert Jacobsson, Fardhem-Linde-Lojsta Fiber
Tomas Björkqvist, Hejde-Väte Fiber

Arbetsgruppen bestod av:

Mats Pettersson, Hushållningssällskapet Gotland, ordförande & ekonomiansvarig
Olof Thomsson, Hushållningssällskapet Gotland, projektledare & informationsansvarig
Kenneth Eckard, Hushållningssällskapet Gotland, administration
Eva Pettersson, LRF Gotland, resursperson sockenprojekt
Anne Ståhl Mousa, Region Gotland, bredbandsansvarig

Information på stormöten har hållits av Olof Thomsson, Anne Ståhl Mousa, Eva Pettersson, Stefan Johansson, Tomas Björkqvist, Tommy Andersson, Tommy Gardarfve, Sören Åkerblom och Tage Appelqvist.

5. Varför ville du genomföra projektet?

Se Bakgrund i sammanfattningen ovan.

6. Vem riktade sig projektet till?

Primärt har projektet kommit till mest nytta för befolkningen i de 9 socknar som omfattas av pilotprojektet, och då så klart framförallt de som valt att ansluta sig till fibernäten som byggs. Dessutom har projektet spridit kunskap och engagemang i ytterligare ca 60 socknar på Gotland. Projektet har också riktat sig till de organisationer och företag som är inblandade i anläggande av fibernät.

7. Vad genomförde du i projektet?

Projektet genomfördes som planerat från augusti 2010 till och med augusti 2011. Aktiviteterna bestod i början av projektet mestadels i möten och annan kommunikation med pilotprojektet och de aktörer som samverkar i byggandet av fibernät. Det arbetet fortsatte hela projektperioden men under vintern 2010/11 och fram till projektets avslutning bestod aktiviteterna till ganska hög grad i att informera allmänhet och fiberföreningar under bildande.

Projektet kontaktade olika viktiga aktörer och har bidragit till att de har rustat sina organisationer för att ta bra hand om alla de fiberföreningar som kommer att kontakta dem framöver. Aktörerna som avses är Länsstyrelsen (flera olika enheter), Skogsstyrelsen, Region Gotland (flera olika enheter), Skatteverket, Leader Gotland, banker och GEAB. Dessutom gjordes försök att få till en dialog med Trafikverket så att de bättre kan anpassa sina system och kontaktytor för att få en smidig hantering, men där har arbetet pga. verkets omorganisationer inte kunnat genomföras. Kontakt hölls med Post- och Telestyrelsen som också besökte Gotland vid tre tillfällen för att delta i eller hålla informationsmöten, sammanlagt 5 möten. Två möten hölls även med Företagarna Gotland om hur de kan engagera sig i fiberutbyggnaden – som de anser vara mycket viktig för företagandet på hela Gotland.

När det gäller Skatteverket lades en hel del energi på att reda ut och försöka säkerställa att momsfrihet fås för finansieringen av näten och att föreningarna samtidigt blir momsregistrerade så att momsen får dras av för de kostnader man både vid byggandet och i den fortsatta driften. Ännu vid projektslutet var detta inte helt klart men förväntades avslutas inom någon månad.

När det gäller Skanova (dotterbolag till Telia som äger befintliga telenät) hade projektet löpande kommunikation. Region Gotlands bredbandsansvarige och Skanova har också tagit fram kartor med förslag på geografiska avgränsningar så att ”vita fläckar” undviks och markerat lämpliga anslutningspunkter.

Projektet lade även stor kraft på att informera om fibernät och sockenmodellen runt om på Gotland som har hjälpt till att engagera stora delar av Gotlands befolkning i utbyggnaden av fiberbredband. En eller flera personer från projektet deltog i 42 informationsmöten på efterfrågan från socknar, 12 allmänna informationsmöten på eget eller andras initiativ och 35 möten med styrelser i fiberföreningar eller arbetsgrupper i fiberföreningar under bildande. Vid projektets slut (31 augusti 2011) var det endast ca 15 socknar som inte kommit igång på något sätt.

Projektet stöttade även informationsträffar med informatörer från Post- och Telestyrelsen under två dagar i maj 2011, tre träffar för allmänheten (med sammanlagt ett hundratal deltagare) på olika delar av Gotland och en för politiker och tjänstemän på regionen och länsstyrelsen.

Aktiviteterna i övrigt bestod av sammanställning av processdokumentation, avtalsmallar etc. och informationsspridning. Alla mallar och annan information om vad fibernät är, vad det skall vara bra för och hur det går till att skaffa sig det ute i socknarna har lagts upp på en öppen hemsida www.bredbandgotland.se.

8. Vilka var projektets mål? Vad blev resultatet?

Projektets mål var att:

- bilda en paraplyorganisation som skall vara en stödjande organisation för sockenområdessatsningarna
- stödja genomförandet av 2 pilotområden för att samla erfarenheter för hur sockenmodellen kan användas över hela Gotland. Samt stödja samverka med ett pilotområde med samläggning av t.ex. VA-anläggning.
- dokumentera och kartlägga kostnader och processer för att användas efter pilotprojektet slut.
- identifiera lösningar t.ex. kartering genom GIS-redovisning och finansieringsmöjligheter för hur den fortsatta bredbandsutbyggnaden på Gotland kan genomföras.
- bygga förutsättningar för mobilisering av minst 5 nya sockenområden.

Målen har uppfyllts med råge...

- Tre pilotprojekt (Vall-Hogrän-Mästerby, Hejnum-Bäl och Fardhem-Linde-Lojsta-Gerum) var vid projektets slut i full färd med att bygga sina nät och räknar med ljussättning av näten innan årets utgång. Gnisvärd har bildat förening och för diskussioner med Region Gotland.
 - Kunskap om Sockenmodellen och optofibernet har spridits till många över hela Gotland.
 - Ett stort antal socknar har mobiliserats genom projektet. 11 föreningar har bildats och 4 områden har beslutat bilda fiberförening. Dessutom har 32 arbetsgrupper startats för att bygga fibernet inom de närmaste åren. Endast ca 15 socknar har inte kommit igång på något sätt.
 - En informativ hemsida har skapats för allmän beskådan på www.bredbandgotland.se
 - Arbetsmetoder har utvecklats och dokumenterats som kan vara till praktisk hjälp för bygder över hela Sverige som vill skaffa fibernet.
 - Kostnader för att anlägga fibernet har dokumenterats. I samband med att bredbandsstrategin skrevs uppskattades kostnaderna till 25.000-30.000 kronor per hushåll. De pilotprojekt som drivits under 2010-2011 verifierar denna uppskattning som ett rimligt spann. Två yttre faktorer bidrar till fördyringar av sockenprojekten: 1) områden som dels har mer frekvent förekomst av berg och 2) områden med längre avstånd mellan fastigheterna.
- 1) Anläggande av nät i socknar med mycket berg (t.ex. Hejnum-Bäl) fördyrar projektet med ca 1.000-1.500 kr per hushåll. Fördyringen pga. mycket hållmark går delvis att balansera genom:
- a) att i samband med vissa typer av förläggningar nyttja möjligheter till samförläggning med t ex GEAB, Skanova eller Region Gotland.
 - b) en aktiv samverkan med angränsande sockenprojekt för att optimera fiberdragningen (något som för övrigt är att rekommendera för alla socknar).

- 2) Anläggande av nät i socknar med ett större antal ”långa linjer”, dvs med flera abonnenter som bor långt från övrig bebyggelse (t.ex. Hejnum-Bäl och Linde-Lojsta-Gerum) fördyrar projektet med ca 500-1.000 kr per hushåll. Fördyringen går delvis att balansera genom:
- a) en aktiv samverkan med angränsande sockenprojekt för att optimera fiberdragningen.
 - b) att expandera det egna sockenprojektet så att det omfattar områden med tätare bebyggelse.
- Mallar för inbjudan till informationsträffar, informationsmaterial, stadgar för fiberföreningar, anslutningsavtal, markupplåtelseavtal, upphandlingsunderlag för grävning och nätbygge har tagits fram och gjorts tillgängliga. Se bilagor.
 - Kontakter med Leader Gotland ledde till att de skapat ett ramprojekt där socknar kan få 15.000 kr i startstöd för att komma igång med mobiliseringen inför fiberbyggandet.
 - Projektet och Region Gotland har, i samråd med Skanova, tagit fram kartor med förslag på geografiska avgränsningar (för att vi inte skall få vita fläckar) och markerat lämpliga anslutningspunkter, som tillhandahålls fiberföreningar under bildande.
 - Projektet medverkade till att bilda en samarbetsorganisation, Gotlands fibernät ekonomisk förening, där fibernätsföreningarna efterhand de bildas bjuds in till medlemskap.
 - Projektet har uppmuntrat att ett förslag till modell för karthållning i regionens GIS-system har tagits fram. Det finns i dagsläget långt gångna planer på att Region Gotland skall kunna ta på sig ett koordineringsansvar för insamling och dokumentation av socknarnas fibernät. Region Gotland har även möjlighet att genomföra inmätning av anlagda nät där detta inte genomförts. Regionen har möjlighet att projektanställa Rune Olsson som tidigare ansvarat för just dessa typer av arbetsuppgifter hos Televerket. Berörda enheter ”kart- och mätenheten” är vidtalade och intresserade. Avsikten är att skapa ett separat lager för sockenfiber på Regionens karta. Detta kommer att uppfylla Post & Telestyrelsens (PTS) krav på en enhetlig dokumentation som skall kunna användas vid utbyggnad, underhåll och kabelvisning samt inrapportering till PTS. En enhetlig dokumentation möjliggör också enklare upphandling av underhåll av nät samt marknadsföring av nätet.
 - Projektet har fått igång en kontinuerlig dialog med GEAB om möjliga samförläggningar.
 - Projektet har uppmuntrat Företagarna Gotland att ta en aktivare roll i att stötta sina medlemmar till delaktighet i fiberutbyggnaden.

Projektet kan sägas ha startat en stillsam revolution som i allra högsta grad kommer att bidra till att landsbygden på Gotland kommer att ha bra förutsättningar att utvecklas på ett hållbart sätt. Utbyggnaden av fibernät till alla (som vill ha det) på hela Gotland gör att det är möjligt för både privat personer och företag att etablera sig även i nuvarande avfolkningsbygder.

Genom att sprida kunskap om Sockenmodellen och att stimulera till dess användning kan projektet också sägas ha bidragit till en ökad kompetens hos ett stort antal personer när det gäller såväl optofiberteknik som upphandlingar och projektledning i allmänhet.

Region Gotlands horisontella mål om folkhälsa/integration/jämställdhet/miljö har inte behandlats annat än att det starkt har betonats att fibernätsutbyggnaden måste erbjudas alla på lika villkor.

9. Vilka är projektets mätbara resultat?

Projektets mätbara resultat enligt EU:s riktlinjer, som kan mätas direkt efter projektets slut:

Mätbara resultat			Resultat direkt efter projektet	Kommentar
Antal nya företag			15	Nybildade fiberföreningar
Antal bevarade arbetstillfällen	Män	Yngre än 25år	-	Inga direkta annat än jobb åt entreprenörer
		25 år eller äldre	-	
	Kvinnor	Yngre än 25år	-	
		25 år eller äldre	-	
Antal nya arbetstillfällen	Män	Yngre än 25år	-	Indirekt ger det möjlighet till många nya arbetstillfällen på Gotlands landsbygd
		25 år eller äldre	-	
	Kvinnor	Yngre än 25år	-	
		25 år eller äldre	-	
Antal deltagare i utbildning	Män	Yngre än 25år	-	
		25 år eller äldre	-	
	Kvinnor	Yngre än 25år	-	
		25 år eller äldre	-	
Antal nya produkter, tjänster, tekniker, nätverk och mötesplatser		Nya optofibernet	3	i 9 socknar
		Samarbetsorganisation	1	Gotlands fibernet ek för
Antal fastigheter som har fått tillgång till bredband			614	Klart under hösten 2011
Antal personer som har fått tillgång till bredband	Män	Yngre än 25år	284	
		25 år eller äldre	614	
	Kvinnor	Yngre än 25år	282	
		25 år eller äldre	592	

10. Hur har du spridit resultatet?

Erfarenheterna som uppnåtts i projektet har spridits genom informationsmöten och via hemsida samt medverkan i lokalmedia och Hushållningssällskapets tidskrift. Hemsidan är öppen för alla både på Gotland och i världen i övrigt. Den bör vara intressant både för de som bara vill lära sig mer om optofibernet och i synnerhet för de som funderar på att anlägga nät i sin egen bygd. Informationen finns dock bara på svenska.

11. Vilka kostnader har projektet haft? Hur har dessa finansierats?

Se bilaga.

12. Vilka slutsatser drar du från projektet?

Projektet har gått ungefär som förväntat. Dock blev responsen från allmänheten större än vad vi vågat hoppas på, så mer tid fick läggas på informationsmöten än beräknat. Vi konstaterar också att projektet lyckats bra med att dokumentera processer, avtal, stadgar osv. men även att det arbetet inte är helt slutfört. Den av projektet upplagda hemsidan kommer definitivt att underlätta för de områden som vill bygga sina egna fibernät men vi rekommenderar ändå att man kontakter någon av dem som redan byggt för att få mer hjälp av deras erfarenheter.

En slutsats av projektet är att det har bidragit till att ha startat en stillsam revolution som i allra högsta grad kommer att bidra till att landsbygden på Gotland kommer att ha bra förutsättningar att utvecklas på ett hållbart sätt. Vi konstaterar vidare att samarbetet med organisationer som t.ex. Länsstyrelsens kulturminnesenhet och Skanova fungerade mycket bra.

De svårigheter, eller snarare frustrationer, vi upplevt under projektets gång var framförallt problemet att få till en fungerande dialog med t.ex. Trafikverket. En annan viktig part i arbetet var TeliaSonera, och där var kommunikationen till största delen mycket bra men bristen på färdiga system och raka linjer i vad de erbjuder kostade en hel del tid och energi, och arbetet var trots det inte slutfört när projektet avslutades.

Frågan om moms på insatskapitalet som utgör grunden för fiberföreningarnas möjlighet att bygga sina nät var en annan anledning till frustration. Den bör lyftas på en högre politisk nivå så att socken- och byalagsföreningar som bygger samhällsviktig infrastruktur inte skall behöva lägga kraft på att oroa sig för att Skatteverket i efterhand kommer med krav som riskerar hela utbyggnaden.

Glädjande är att Regionen under projekttiden har beslutat att, i samverkan med Länsstyrelsen, gå in med upp till 45 miljoner kr av näringslivsmedel (motsvarande 2.000 kr offentlig finansiering per bebodd fastighet) under perioden 2011-2015. Vidare har Länsstyrelsen på Gotland gjort en översyn av möjligheten att omfördela medel till förmån för bredbandssatsningar och har ansökt att 17 miljoner kr skall flyttas.

Projektet bidrog även till att Leader Gotland beslutade om ett startstöd på 15.000 kr till fiberföreningar (kan användas för t.ex. inköp av kartor, möteskostnader och kontaktkostnader med fastlandsboende fastighetsägare).

Slutligen kan vi konstatera att arbetet med att bygga fibernät på Gotland bara har börjat och att det även fortsatt kommer att behövas projekt som stöttar, samordnar och utvecklar arbetet.

Bilagor

Bilagor.

Projektets kostnader

Broschyr Sockenmodellen

Mallar:

- Markupplåtelseavtal
- Fastighetsanslutningsavtal med momsfri insats
- Fastighetsanslutningsavtal med momsbelagd anslutningsavgift
- Förslag till upphandlingsunderlag för grävning
- Förslag till upphandlingsunderlag för material, fiber och tjänster
- Inbjudan till stormöte
- Annonsförslag till anbudsförfrågan för grävning
- Stadgeförslag för ekonomisk förening
- Processbeskrivning av sockenmodellen (ej fullständig, komplettering sker efter projektet)
- Kalkylmall på sockennivå (enbart digital version)

Övriga dokument:

- Kontaktlista
- Karta som återspeglar nuläget för bredbandsutbyggnaden på Gotland
- Projektets mötesschema
- Pressmeddelande 2010-09-08
- Artikel i Hushållningssällskapet Gotlands tidsskrift nr 2-2011
- Artikel på IDG.se om Vall-Hogrän-Mästerby Fiber. ”Grävmaskinernas glada dagar på Gotland”
- Mätbara resultat, pilotprojekten

Jag godkänner att kontaktuppgifter publiceras i en projektdatabas där slutrapporten görs tillgänglig för andra som arbetar med landsbygdsutveckling och för allmänheten.

Kontaktpersoner i slutrapporten	
Namn och adress: Mats Pettersson Lövsta 1 622 54 Romakloster	Telefonnummer: 0498-20 22 41 070-316 04 01
Roll i projektet: Projektansvarig	e-postadress: mats.pettersson@hushallningsallskapet.se
Underskrift och datum:	
Namn och adress: Olof Thomsson Östergarn Sande 415 623 68 Katthammarsvik	Telefonnummer: 0498-525 84 070-665 25 84
Roll i projektet: Projektledare	e-postadress: oloft@gotland.com
Underskrift och datum:	

Roma den

.....
Mats Pettersson